

YENİŞEHİR'DE BİR ÖĞLE VAKTİ

Sefa YÜCE*

ÖZET

Sevgi Soysal'ın "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti" romanı, Ankara kimliğinin simgesi olan kavak ağacının yoksul kesimin üzerine yıkılmasını anlatır. Günlük koşturmaca içinde olan Ankaralı birçok şeyin farkında değildir. Yazar, Ankara'daki yeni oluşumu günlük hayattan yola çıkarak sosyal, kültürel ve siyasi boyutuyla ele alır. Ayrıca romanda Cumhuriyetle birlikte hızla gelişen ve değişen yeni yaşam tarzını sorgular.

Soysal'a göre Ankara hızla değişir. Fakat birçok kimsenin bu değişimden haberi yoktur. Bunun sonucu eski Ankara'da büyüyen yeni Ankara'ya uyum sağlamakta zorlanır. Kentte yeni bir yaşam biçimi ve yeni bir anlayış kendisini gösterir. Bu yeni anlayışın en belirgin özelliği Amerikan kültürünün yaygınlık kazanması ve Amerikan hayranı yeni bir kitlenin oluşmasıdır. Bu kitle Amerikan pazarlarından alışveriş yapar ve Amerikan tarzı giyinir. İngilizce konuşur, böylece sınıf atladığını düşünür. Gençlerde zihniyet değişimi politik ayrışmayla belirginleşir. Romanda Ali, bu gençlerin tipik bir temsilcisidir. Ali, düzenin değişmesi gerektiğini savunur. Bunun için işçi hareketlerini ve grevleri destekler. Fakat düzeni değiştirecek gücü kendinde bulamaz.

Ankara'da gençler arasında moda tutkusu yaygınlaşır. Marka giyme yarışı başlar. Bazı gençlerde bulunduğu yeri ve ailesini küçümseme açık bir şekilde ifade edilir. Değer yargılarının değişmeye başlamasıyla aile bağları ve sosyal dayanışma zayıflar. İmece usulü yardımlaşma ortadan kalkar. Ulus, önemini yitirir. Kızılay kentin merkezi olur. Genç ve orta yaşlı birçok kimse

---

*Dr., Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edeyatı Ana Bilim Dalı, sefayuce@hotmail.com.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kızılay'ı mesken tutar. Moda ve değişim Kızılay'dan takip edilir. Ankara'ya yeni yerleşim birimleri inşa edilir. Özellikle Kavaklıdere, Gaziosmanpaşa ve Çankaya gözde mekânlar olarak dikkati çeker. Ankara'nın zengin ve sosyetik kesim bu mekanları tercih eder. Kentte trafik yoğunlaşır.

Ankara'da zamanla ticaret gelişir. Kente yeni alışveriş merkezleri ve mağazalar açılır. Köyden kente göç hızlanır. Yeni gecekondu semtleri oluşur. Köylüler, bu semtlere yerleşirler. Gelenek, belirli ölçüde bu semtlerde yaşamaya devam eder. Köylüler için kapıcılık cazip bir meslek haline gelir. Dar gelirlinin geçim sıkıntısı devam eder. Memurların ücretleri yetersiz kalır. Toplumda sosyal statü belirleyici rol oynar. Saygınlık mesleğe ve bürokrasideki konuma göre değişir. Bürokraside itibar kazanan çevresine hükmeder. Bunlar, çevresi tarafından kutsallaştırılır. Bazıları itibarını kaybedince silinip gider.

Ankara'da sonradan görme zenginler ve yeni sosyete gruplar oluşur. Ekonomik güçleri ile toplumu yönlendirmeye çalışırlar. Para ile her işin üstesinden geleceklerine inanırlar. Bu kesimler toplumun değer yargılarını hiçe sayarlar. Bunlar vasıtasıyla eğlence ve gece yaşamı hareketlenir. Tasarruf yapma ve yerli malı kullanma alışkanlığı ortadan kalkar. Tüketim artmaya başlar. Zamanla Ankara'da dernek faaliyetleri yaygınlaşır. Bazı bürokrat ve sosyetik hanımlar dernek ve parti kollarında görev alırlar. Bu hanımların bir kısmı iyi niyetle çalışmakla birlikte, diğer bir kısmı bu etkinliklere vakit geçirme ve eğlenme amacıyla katılır.

Ankara'nın modernleşmesine rağmen kadın birey olamaz. Erkeklerin gözünde hâlâ bir figürandır. Kadın, haklarını arayacak ve kendini savunacak konumda değildir. İtilip kakılmaya devam eder. Evliliklerde, iki eşlilik yaygındır. Medeni kanun gerçek anlamda uygulanamaz. Toplumun bir kesimi gelenekle modernizm arasında sıkışır. Yazar, kavağı Ankara'da bir simge olarak seçer. Yaşlanan kavağın kimse farkında değildir. Mevhibe Hanım'ın bahçesindeki kavak ağacı, kapıcı Mevlüt'ün üzerine devrilir. Mevlüt ölür. Ankara'da kavağın devrilmesiyle birlikte köylülük de biter. Aynı zamanda

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

---

kökleri kuruyan ve yaşama şansı olmayan kavak, kimliğini yitiren Ankara'nın simgesidir.

Bu makalede uyum sürecinde yaşanan sorunlar ve yeni toplumsal yapı, metin-dilbilim anlayışı doğrultusunda yeni bir bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmeye çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Kavak ağacı, ataerkil yapı, kimlik, sosyal statü, moda ve değişim, kentleşme.

A NOON TIME IN YENİSEHIR

ABSTRACT

The novel by Sevgi Soysal, titled "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti" (A Noon Time in Yenisehir), tells the fall of the poplar tree which is the symbol of Ankara identity on the poor community. Ankara citizens in daily rush are not aware of many things. The author discusses the new development in Ankara through social, cultural and political dimensions based on the daily lives. She also questions the rapidly developing and changing life style with the establishment of Republic.

According to Soysal, Ankara changes rapidly. However, nobody is aware of this change. As a result of this, the one grow in old Ankara has some difficulties in keeping up with the new Ankara. There occurs a new life style and a new concept in the city. The most distinctive characteristic of this new concept is that the American culture becomes prevalent and a new Americanophile population is occurs. This population makes shopping in American Bazaars and gets dressed in American style. They speak English; they think they climb the social ladder by doing so. The mindset change of the teenagers becomes clear through political differentiation. In this novel, Ali is the typical example of these teens. Ali claims that the ordinance should change. Therefore he supports labor movements and strikes. However he could not have the power to change the ordinance.

Fashion passion is become prevalent among the teens in Ankara. The competition of wearing brands

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

---

starts. Some teenagers start to tease their social status and family. The family relations and social solidarity get weak with the change of value judgments. The collective assistance disappears. Ulus loses its importance, Kızılay become the city centrum. Most of the teens and middle aged population start spending time in Kızılay. Fashion and change is followed in Kızılay. New settlement units are constructed. Especially Kavaklıdere, Gaziosmanpaşa and Çankaya stand out as favorite places. The rich and classy population of Ankara prefers these places. The traffic in the city becomes heavy.

The trade develops in time in Ankara. New shopping malls and stores are opened in the city. The rural-urban migration goes on increasingly. New shanty districts are established. The villagers dwell in these districts. Traditions live in these districts at a certain level. Janitor work becomes an attractive job for villagers. The economical problems of low-income families continue. The salaries of the officers are insufficient. The social status plays a distinctive role in the society. The prestige changes according to the occupation and status in bureaucracy. The one who gains prestige in bureaucracy rules over his/her environment. He/she is enshrined by his/her environment. When he/she loses his/her prestige, he/she become evanesced.

The nouveau riches and new classy groups stand out in Ankara. They try to direct the society with their economical powers. They believe that they can get through everything with money. These groups take no notice of the value judgments of the society. The entertainment and night life gets move. The habit of making savings and using domestic products disappear. The consumption increases. Association activities become widespread in Ankara in time. Some bureaucrats and classy women participate in associations and women branches of parties. Some of these women attend these activities in good faith; however, the other ones participate in these activities just for fun and spending time.

Woman does not become an individual in spite of the modernization of Ankara. Women are only figurants

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

in the eye of the men. Woman does not have the status of claim their rights or defend themselves. They are continued to be shoved. Bigamy is widespread in marriages. The civil code is not applied in real terms. Some parts of the society are caught between the tradition and modernism. The author chooses poplar tree as a symbol for Ankara. Nobody notices the aging poplar tree. The poplar tree in the garden of Ms. Mevhibe falls over the janitor Mevlüt. Mevlüt dies. The peasantry ends in Ankara with the falling of poplar tree. The poplar tree, whose roots become dry and which has no chance to live, is the symbol of Ankara which loses its identity.

In this article, the daily lives in Ankara, the problems faced during adaptation process and social structure are evaluated through a new perspective in line with the concept of text linguistics.

Key Words: Poplar tree, patriarchal structure, identity, social status, fashion and change, urbanization.

Giriş

Sevgi Soysal, “Yenişehir'de Bir Öğle Vakti” romanını 12 Mart döneminde tutuklu kaldığı Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda kaleme alır. Cezaevi ortamı içinde kendine uygun bir program yapan Soysal, her gün düzenli sekiz sayfa yazar ve romanı tamamlar. Roman, 1973 yılında yayımlanır.

Soysal, Orhan Duru ile yaptığı bir söyleşide “Yenişehir'de Bir Öğle Vakti” romanını yazma amacını şöyle açıklar:

“Evet, yoksa durup dururken, bir kavak benzetmesi yapmak, yazarlığımda genellikle başvurmadığım bir yol. 12 Mart 1971 sıralarıydı. Piknik'in orda bir kavak devrildi, itfaiyeciler falan geldi. Ben de tesadüfen ordaydım. Bu karşılaşma etkiledi beni. Kavağın devrilişi sürecinde düşüncemde kurduğum bağlantıları yazmak istedim. Sonuç: 'Yenişehir'de Bir Öğle Vakti' oldu (Duru, 1973: 49).”

Soysal, “Yürümek” romanında olduğu gibi “Yenişehir'de Bir Öğle Vakti” romanında da ailesiyle ilgili bazı biyografik bilgilerden yararlanır. Romandaki Necip Bey tipi bunun belirgin özelliklerinden biridir. Soysal, Necip Bey tipini aile büyüklerinin Selanik'ten Anadolu'ya göç edişi sırasında yaşadıkları olaylardan esinlenerek tipleştirir. Romandaki Necip Bey, Selanikli İzzettin Efendi'nin

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

oğludur. Makineleri vardır. Fotoğraf çekmeyi, resim yapmayı, köpeğiyle ava gitmeyi ve tüfekle ateş etmeyi sever. Altı çocuğu olmasına rağmen bu sayıyı on dörde çıkarmayı ister. “*Vücutu eşyasıdır insanın*” diyerek, çocuklarına vücutlarını nasıl kullanacaklarını öğretir. Romandaki Necip Bey tipi hemen hemen her yönüyle yazarın babası Mithat Yenen Bey’dir (Doğan, 2003: 7-8-114).

Fethi Naci’ye göre “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” küçük burjuvaziye anlatan başarılı bir romandır. Ona göre yazarın kurguya gerektiği gibi özen göstermemesi romanda bazı savrukların ortaya çıkmasına neden olmuştur:

“Değişik bir anlatım: Sözlerini yarıda kesecekmiş gibi, konuşma hakkı belirli bir süre sınırlandırılmış gibi soluk soluğa...Ve bir izlenim: Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ni okurken, insan, bu yazar bunları yazmadan edemezdi diye düşünüyor. Bunun farkına varınca anlıyorsunuz ki Sevgi Sosyal için asıl olan ‘roman yazmak’ değil, söylemek istediklerini okurlara iletmek: Arkadaş, Ankara’da işte bunlar, bunlar, bunlar yaşıyor; işte bunlar, bunlar, bunlar oluyor! Aç gözünü de gör!

Romanın başarısı da buradan geliyor, başarısızlığı da. O insan sıcaklığı, o inandırıcılık, o gırtlığına kadar gerçeğe batmaktan korkmayı, o sürükleyicilik...Ve yazıların roman mı, yoksa hikâyeler toplamı mı olduğuna aldurmamak, kişilerin roman içindeki işlevleri üzerinde gereğince durmamak, gerekli birtakım kişilerin romanda gösterilip gösterilmemesine önem vermemek, bir roman kurgusu için çaba harcamamak (Naci,1981: 372-373).”

Soysal, romanın kurgusuna dönük yapılan bu eleştirilere şu cevabı verir:

“Evet, ‘Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ romanının malzemesi, ‘görünüşte birbiriyle ilgili olmayan karakterlerin çevresinde oluşan episodlar’ gibi. Yapıtın bir romanda aranan özellikten yoksun olduğu görüşünün kaynağı da burada sanıyorum. Klâsik romanda genellikle karakterler birbirleriyle derinlemesine bir çatışma, ilişki içindedirler. Romandaki kişiler, romanı oluşturan olaylar dizisinde değişik roller alırlar, ama bu roller birbirini tamamlayan, yeni kurgunun gerektirdiği rollerdir. Bir kişinin eksikliğiyle, öteki kişinin roman içindeki fonksiyonu aksar...vb.

Bütün bunlar düşünülürse ‘Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ni’ eleştirmek zor değil. Ama ben böylesi bir eleştiriyi göze alarak yazdım ‘Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ni. Bir kavağın devrilme süreci içinde, bir öğle vaktinde; Kızılay’dan Piknik’e akan başkent kalabalığına, bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

film makinesinin objektifiyle bakmak ve objektife giren kişileri, bu devrilme olayı içindeki yerlerine oturtmak istedim.(...) 'Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ndeki kahramanların paylaştığı, içinde rol aldıkları olay, kavağı kurutan coğrafyadaki (Kızılay'daki Piknik arası) değişim kesitidir. Benim için, onların o değişim kesitindeki rolleri, bu coğrafyayı bütünlemektedir. Bu açıdan bakınca, 'Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nin kişileri birbirleriyle oldukça sıkı ilişkiler içindedir (Duru, 1973: 3)."

Soysal, romanlarında farklı anlatım teknikleri kullanır. Yazar, insan ve toplum gerçeğini anlatırken simgesel anlatıma yönelir. "Yenişehir'de Öğle Vakti"nin de simgesi kavak ağacıdır. Romandaki olaylar, kavak ağacının sallanmasıyla başlar.

YENİŞEHİR'DE BİR ÖĞLE VAKTİ" ROMANININ BÜYÜK YAPI ÖZELLİKLERİ

(Macro Structure)

<p>"Kavak Ağacının Büyük Bir Gürültüyle Sallanması" Yenişehir Semtinde Ticaret, Ekonomik Yapı ve Sosyal Hayat.</p>
<p>Yenişehir'de Değişik Karakterler Selanik Göçmeni Necip Bey, Öğretmen Hatice Hanım, Banka Memuru Mehtap, Gençler, Tezgâhtarlar, Yabancılar.</p>
<p>"Yenişehir'de Yeni Hayat ve Sonradan Görme Zenginler, Güngör'ün Hayatı, Kavak Ağacının Devrileceği Endişesiyle İtfaiye ve Polisin Yolu Kapatması."</p>
<p>Prof. Salih Bey, Samanpazarı'nda Geçen Çocukluğu, Öğrenim Yılları Yurt Dışı Eğitimi, Trabzon Milletvekilinin Kızı Mevhibe Hanım'la Evliliği, Meslek Yaşamı "Kavak Ağacının Yıkılma Tehlikesi Nedeniyle Otomobiliyle Parkta Mahsur Kalması."</p>

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

<p>Yenişehir'de Cumhuriyet'ten Sonra Yapılan Apartmanlar, Mevhibe Hanım'ın Ankara'ya Gelişi, Babasının İkinci Evliliğinin Yarattığı Sorunlar, Düzenli, Titiz ve Seçkin Karakteri, Disiplini ile Çocuklarına Etkisi.</p>
<p>Olca, Annesinin Sıkı Disiplini Altında Bunalması, Eğitimi, Amerikan Koleji Yılları, Ali ile Tanışması, İdeolojik Olaylara Karışması.</p>
<p>Doğan'ın Lise Öğrenimi, Paris'e Gidişi, Mühendislik Eğitiminden Vazgeçerek Sinema Programlarına Yönelmesi, Ali ile Tanışması "Doğan'ın Evlerinin Önündeki Yaşlı Kavak Ağacının Farkına Varması."</p>
<p>Ali, Ali'nin Ailesi, Konya'dan Ankara'ya Geliş, Altındağ Gecekondu Çevresi, Ankara'da İşçi Sınıfı.</p>
<p>Ali'nin Olca'yla İlişkisi, Ali'nin Tutuklanması ve Emniyette Aysel'le Tanışması.</p>
<p>Ali'nin Cezaevinden Çıkışı, Yenişehir'e Gelişi, Kapıcı Mevlüt, "Kavağın İtfaiye Tarafından Yıkılmaya Çalışılması," "Mevlüt'ün Kavağın Altında Kalarak Ölmesi."</p>
<p>Sonuç: Kimliğini Yitiren Ankara'da Kimliğin Simgesi Olan Kavak Ağacının Yoksul Sınıfın Üzerine Yıkılması</p>

"Yenişehir'de Bir Öğle Vakti" romanında asıl **mekân** Ankara'dır. Romandaki kişiler, Ankara'nın değişik mekânlarında ikili ilişkilerini, ekonomik hayatlarını, günlük yaşamlarını sürdürürler. Bu mekânlar, Kızılay, Yenişehir, Samanpazarı, Şahinler Köyü, Meşrutiyet Caddesi, Kocatepe, Kavaklıdere, Çankaya, Altındağ, Küçüksat, Deliller Tepesi ve Cebeci'dir. Yazar, ayrıca geriye

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

dönüşlerle Trabzon, Konya, İstanbul, Antakya, Selanik, Viyana, Lozan ve Paris'ten de söz eder.

Roman, Kızılay semtindeki hareketliliği anlatarak başlar. Piknik, Kızılay'ın önemli restoranlarından biridir. Merkezi bir yerde olması, servisin hızlı yapılması buraya olan ilgiyi artırır. Romanın başlıca tipleri Necip Bey, Güngör ve Doğan ara sıra Piknik'te yemek yerler:

“Garson yemeklerini getirdi. ‘ İlerde, işimizi bugünkü gibi acele de olsa, beni Piknik'e getirmesine razı olmayacağım,’ diye kurdu. Güngör'ün seyrek de olsa burda yemek yemesi akıl alır şey değil. Hep aynı standart yemekler. Hep aynı tatta pişen, birbirinin tıpkısı şişkebablar, Rus salataları... ‘Senin burda yemek yemen tuhaf...’ dedi Güngör'e. ‘Hiçbir özellik yok burda. Bir kez tutturmuş hep aynı terane. Bütün numarası yerinde ve servisinde. Kaç yıldır ne zaman geldiysem hep aynı şeyler (Soysal,2003: 83).”

Ankara'da Ulus, cazibesini yitirir. Artık gözde mekan Kızılay'dır. Ulus'ta faaliyet gösteren Tezkan Mağazası bu nedenle Kızılay'a taşınır. Birçok sosyetik aile Tezkan'ı tercih eder. Gima ve Büyük Mağaza, Ulus'taki hâlin yerini alır. Emekli öğretmen Hatice Hanım gibi mütevazı müşteriler Gima'dan alışveriş yapar. Moda, Kızılay'daki mağaza vitrinlerinden takip edilir:

“Modaya uygun, alışılmamış, orijinal şeyler satılıyordu orda. Ahmet, kimler, hangi gençler gibi olmak istiyorsa, işte onların giydiklerinden satıyordu o mağaza. Ahmet bunlarla, ailece oturdukları Samanpazarı'nda, istediği kadar yadurğanmamaya başlamıştı. Artık Samanpazarı'nda bile, düşük kalite de olsa böyle orijinal şeyler giymeye meraklı delikanlılar türemişti (Soysal, 2003: 20).”

Romanda, Ahmet'in kız arkadaşı Şükran, Günseli'nin Şahinler Köyü'ndeki öğretmenlik günlerinden bahseder. Şükran'a göre Günseli'nin Ankara'ya gelişi kolay olmaz. O, Ankara'ya gelebilmek için bir asteğmenle nişanlanır. Asteğmenin Spor Toto Genel Müdürlüğünde bir akrabası vardır. Onun vasıtasıyla Günseli'nin tayinini yaptırır. Bütün bunlar için Günseli bir bedel öder. Söylentiye göre asteğmen Günseli'den hevesini almış ve nişanı bozmuştur.

Necip Bey'in çocukluğu Selanik'te geçer. Burası farklı etnik/ dinî azınlıkların ve zengin Yahudilerin yaşadığı bir kenttir. Ağabeyi Viyana'da ticaret yapar. Bir süre sonra ailesi mübadeleyle Türkiye'ye yerleşir. Annesi, iyi bir öğrenim görmesi için Necip'i Lozan'a gönderir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

“Necip Bey, Lozan’dayken, her sabah, pansiyondan çıkıp göle bakan kahvelerden birine giderdi. Onunla aynı dönemde okuyanlar Necip Bey’in Lozan’da kaldığı dört yıl boyunca üniversiteye hiç uğramadığını, bütün gün kahvede oturduğunu anlatırlar (Soysal, 2003: 53-54).”

Hatice Öğretmen, evini Deliller Tepesi’nde oturan öğrencilere temizletir. Bunlar gecekonduda oturan ailelerin çocuklarıdır.

Güngör’ün küçüklüğü Ankara’nın Meşrutiyet Caddesi’nde geçer. Ailesi, bir apartmanın bodrum katında oturur. Evleri kiradır. Meşrutiyet Caddesi’ndeki ortam ailenin sosyalleşmesini sağlar.

Profesör Salih Bey’in çocukluğu Samanpazarı’nda geçer. Bu semtte babasının bir bakkal dükkânı vardır. Aile, geçimini bu dükkândan sağlar. Samanpazarı, sosyokültürel dayanışmanın yaşandığı, geleneksel Ankara’yla kırsal kesimin izlerini taşıyan bir semttir:

“Mahalle erzağını bakkaldan almayı affedilmez bir müsriflik, akılsızlık sayardı. Onlar mevsimlik erzağını toptan, halden alırlardı. Birçoğunun da akraba köylerden gelirdi erzağı. Samanpazarı’nın bu dar sokağının halkı, her şeyin en ucuzaya nasıl sağlanacağını bilimini yapmıştı Ev kadınları bu alanda yarışarlardı birbirleriyle. Yaz günleri, sırayla birinin evinde toplanıp erişte keserler, tarhana yaparlar, pestil kuruturlardı

(Soysal, 2003: 92).”

Mevhibe Hanım’ın ailesi Trabzonludur. Babası Doğan Bey, milletvekili ve bakan olur. Mevhibe Hanım’ın çocukluğu Trabzon ve Ankara’da geçer. O, babasının ölümünden sonra Kızılay’da kendi apartmanına taşınır. Bu apartmanın bahçesinde yıkılmak üzere olan yaşlı bir kavak ağacı vardır:

“Anam, kavak kavaktır, diyerek apartman yapılırken kestirmemiş, ayakta kalmayı anamın cimriliğine borçlu yani, ama tabii köküne yer olmadığından kurudu” Siz dikmediniz demek. Yok Kızılay’ın bataklık olduğu zamanlardan kalma belki de

Eski, önemsiz bir kavak yani, sizinle bir ilgisi yok (Soysal, 2003: 213).”

Mevhibe Hanım, kızı Olcay’ı öğrenim görmesi için İstanbul Amerikan Koleji’ne, oğlu Doğanı da fizik öğrenimi için Paris’e gönderir. Ali’nin çocukluğu Konya’nın göçmen mahallesinde geçer. Ailesi, Konya’dan Ankara’nın Altındağ semtine göçer. Altındağ,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

yoksul halkın ve işçi kesiminin oturduğu bir yerleşim birimidir. Yazar, Hacı Doğan Mahallesi'ndeki evi şu cümlelerle tasvir eder:

“Duvarları beyaz badanalı, tertemiz bir odaydı bu. Divanın üstünde, masalarda beyaz, el işlemeli örtüler, dantelli, üstüne menekşeler işlenmiş yastıklar...Yerler tahtaydı, Arap sabunuyla sık sık fırçalandıkları belli olan tahtalar sapsarıydı. Ucuz, çirkin eşyalar vardı ortalıkta. Üç sehpa. Duvara asker gibi sıralanmış dört sarı iskemle. Duvarda, üstünde aslanlar olan suni ipekten, işporta işi bir halı, bir duvar saati, yanında Saatli Maarif Takvimi. Odanın en görünür yerinde, arkası aynalı, Samanpazarı möblecilerinden alınma ucuz bir vitrin. Vitrinin içinde birkaç kahve fincanı, bir nikâh şekeri kutusu, birkaç limonata bardağı (Soysal, 2003: 164-165).”

Aysel'in çocukluğunun geçtiği yer de Hacı Doğan Mahallesi'dir. O, küçük yaştan itibaren erkeklere pazarlanır. Bir ara Ankara'dan Antakya'ya satılır. Oradan bir şoför yardımıyla tekrar Ankara'ya döner. Yazar, romanda Kızılay semti ve Samanpazarı'nı realist bir bakış açısıyla anlatır

“Bir romanın başarısını etkileyen unsurlardan biri de zamanıdır. Her romanda mutlaka iki türlü zaman anlaşılmalıdır: Kozmik ve kurgusal zaman. Yapısalcıların bunu fiktif ve reel zaman dilimleri arasında olarak iki uçlu bir sonsuzluk çizgisi üzerinde gösterdiklerini biliyoruz” (Aktaş, 1991: 116).

“İnsanlar, ne kadar özenirse özensin kozmik zamanla kurgusal zamanı iç içe geçiremez. Bir romanda kurgusal zaman asla kozmik zamana yaklaşıp içine giremez. Genel olarak romanda zamanın kullanımında değişmeyen bir yapı vardır ve bu yapı bize zamanın kullanımı ile ilgili olarak bazı sınırlamalar getirir. Hiçbir romanda zaman düzenli değildir. Başlangıç ve bitiş arasındaki zaman akışı devamlılık göstermez. Olaylar kaç yıllık bir zamanda geçiyorsa, kurguya paralel olarak bir zaman atlaması yapılır” (Yalçın, 2003: 48).

Romanda zaman atlaması geriye dönüşlere bağlı olarak yapılabilmektedir. “Yenişehir'de Bir Öğle Vakti” romanındaki bütün olaylar, kavak ağacının yıkılışı süreci içinde meydana gelir. Bu süreç öğle vaktidir. Kavağın yıkılışıyla bu süreç tamamlanır. Yazar, romana yıkılmak üzere olan kavak ağacını anlatarak başlar:

“Sanki büyük bir gürültüyle devrilecekmişçesine sallandı kavak. O her an oluşan, değişen şeyleri görmeyenler sezmediler bunları. Öğlendi. Kızılay semtinin en civcivli, gürültülü, servisi en çabuk, en ayakaltı yeri olan Piknik'in oraya akıyordu kalabalık (Soysal, 2003: 13).”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Şükran, Spor Totoda çalışan arkadaşı Günseli'nin hayatı ile bilgileri sevgilisi Ahmet'e iletir. Günseli, bir yıldan fazla Şahinler Köyü'nde öğretmenlik yapar. Köyde birçok olay olur. Bu olaylar belli zaman dilimlerinde yaşanır. Köyde yaşanan bütün bu olayları Şükran'ın anlatımından öğreniriz:

“ Kışın bir türlü ısınmazdı odam. İlk kış, çok soğuk olmuştu da muhtarın evinde kalmıştım. Odamda gaz lambasının içindeki gaz bile donmuştu.(...) Kırk yılın birinde köye kaymakam gelmiş, konuşmuş, konuşmuş, konuşmuş, köylüler de dinlemişler, dinlemişler (Soysal, 2003: 28-29).”

Günseli'nin anlattıkları, Şükran'a birtakım çağrışımlar yaptırır:

“ Şükran Ahmet'in sesiyle irkildi.

' Hiç, Döndü kıza acıdım da.'

' Hangi Döndü?'

'Canım, Günseli var ya, onun öğretmenlik yaptığı köydeki Döndü...Samanlıkta basılmış da...'

' Sana ne?'

' Siz erkekler böyle, sade kendi keyfinizi düşünürsünüz zaten (Soysal, 2003: 29).”

Ahmet, öğle vakti Şükran'ı elde etmek için Büyük Mağaza'nın bodrumuna götürür; fakat amacına ulaşamaz. Evinin günlük ihtiyaçlarını için koşturan Hatice Öğretmen'in hayatını yine geriye dönüşlerle öğreniriz:

“Yıllar yılı Yenişehir ilkokullarından birinde öğretmenlik yapmıştı. Emekliydi şimdi. O zamanlar da acelesi vardı. Ders aralarında, Deliller Tepesi'ndeki gecekondularda oturan Gülsüm'ü ya da Fatma'yı kolundan kavradığı gibi okulun yanı başındaki evine sürükler, taşları sildiriverirdi çabucak. Sonra bunlardan Fikriye'yi alıkoymuştu yıllarca (Soysal, 2003: 38-39).”

Necip bankadan para çekmek için Kızılay'a gelir. Bu sırada komşusu Hatice Öğretmen'le karşılaşır. Ona selam verir, fakat karşılık alamaz. Bu durum, Necip Bey'i üzer, onu çocukluk yıllarının geçtiği Selanik'i, Anıtkabir'i, Lozan'ı ve Paris'te kaldığı yılları, ağabeyinin Viyana'ya gidişini, oradan İstanbul'a gelişini, babasının ölümünü, Selanik'ten Türkiye'ye göç edişlerini ve Lozan'da tanıdığı kız arkadaşı Carla'yı hatırlatır. Geçmişe ait uzun bir zaman dilimi, film

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

şeridi gibi önünden akıp gider. Necip Bey, öğle üzeri bankadan parasını çeker, sonra da Piknik’e gider:

“*Necip Bey bunları, kim bilir kaçınıcı kez düşüne düşüne yürüyerek, Piknik’in önüne gelmişti Ağabeyinin batırmış olduğu paraları düşünüp hırslanmak günlük işlerinden biriydi. Bugün mutlaka para çekmesi gerekiyordu...Bugün de parayı çektikten sonra parası tükenecekti bankada (Soysal, 2003: 58).*”

Güngör, nişanlısı Melahat’la öğle yemeği için Piknik’e gelir. Yemekte, nişanlısına geçmişiyile ilgili açıklamalar yapar. Yazar, Güngör’ün hayatını, ailesini, Amerikalılarla tanışmasını, iş yaşamını yine geriye dönüşlerle anlatır.

Ceza Hukuku Profesörü Salih Bey, öğleden önce Ulus’a gitmek ister. Fakat arabasını parktan çıkaramaz. Kavak yıkılmak üzere olduğu için yol itfaiye tarafından kapatılır. Yazar, diğer roman tiplerinde olduğu gibi Salih Bey’in yaşamını da bize geriye dönüşlerle anlatır.

Milletvekili kızı Mevhibe Hanım’ın Trabzon’dan Ankara’ya gelişi, babası Doğan Bey’in bakanlık dönemi ve ikinci evliliği, Mevhibe Hanım’ın zor geçen çocukluk yılları, Prof. Salih Bey’le evlenmesi, kızı Olcay’ı İstanbul Amerikan Kolejine, oğlu Doğan’ı öğrenimi için Paris’e göndermesi, Paris dönüşü Doğan’la Ali’nin bir belgesel film vesilesiyle tanışmaları, Olcay’la Ali’nin arkadaş olmaları, Ali’nin geçmişiyile ilgili bilgiler, Ali’nin on beş gün emniyette tutuklu kalması, orada Aysel’le tanışması; bütün bu yaşananlar uzun zaman çizgisi içinde gerçekleşir. Fakat romanda bize dar zaman aralığında anlatılır.

Romandaki **zaman kesiti**, devrilmek üzere olan kavak ağacının gürültüsüyle başlar, kavağın kapıcı Mevlût’ün üzerine yıkılmasıyla sona erer. Romanda, farklı **kişiler**, yaşam biçimleriyle dikkat çekerler. Ahmet, Tezkan Mağazası’nda tezgâhtar olarak çalışır. O, mağazadan kazandığı parayı giyime harcar. Onun için giyinmek kişiliğin aynasıdır. İş çıkışı Kızılay’daki mağaza vitrinlerini gezer. Parası olmadığı günler annesinden yardım ister. Onun en büyük ideali, araba sahibi olmaktır. Bunun için her şeye katlanmaya razıdır. Babasını, önüne çıkan bir engel olarak görür ve onun zamanın gerisinde kalmakla suçlar. Ahmet, böyle bir ailede büyüdüğü için kendini şansız görür. Çocukluğunun geçtiği Samanpazarı’nı küçümser. Kendini o çevreye ait görmez. Arkadaşlarını önemsemez. Ona göre giyim değişimin bir ölçüsüdür. Ahmet, iyi giyinerek modernleştiğini zanner:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

“Artık Samanpazarı’nda bile, düşük kalitede de olsa böyle orijinal şeyler giymeye meraklı delikanlılar türemişti. Ama onların giyimi Ahmet’inkiyle bir mi? Sokağa çıktı mı mahallenin oğlanlarını hasetinden çatlatır...Önemli olan da bu. Adam olan Samanpazarı’nda yadırganmalı. Orda yadırganmayan, kılıksızın, sünenin biridir. ‘Halk’tır halk! Ahmet’e göre giyinip sokağa çıkıldığında en az beş-on kişi şöyle dönüp arkadan bakmalı (Soysal, 2003: 20).”

Ahmet, kız arkadaşı Şükran’ı, artistlerin adını bildiği ve iyi dans ettiği için takdir eder. Onu, cinsel arzularını tatmin edecek bir araç olarak görür. Şükran’ı elde etmenin planlarını yapar. Onun geçmişiyile ilgili birçok bilgiye sahiptir. Dürüstlüğünden şüphelenir. Ahmet, zamanla Şükran’ı elde etmenin kolay olmadığını anlar. Şükran da Ahmet’in kendisiyle gönül eğlendirdiğini bilir. Amacı, Ahmet’le evlenmektir. Terk edilmekten korkar. Arkadaşı Günseli, bu konuda Şükran’ı uyarır. Şükran, Ahmet’e bağlandığından Günseli’nin uyarılarını dikkate almaz.

Emekli Öğretmen Hatice Uzgören Necip Bey’in kiracısıdır Evin sorumluluğu ondadır. Tez canlı ve inatçıdır. Komşuluk ilişkileri zayıftır; buna rağmen çıkarları için komşularını kullanmaktan çekinmez. Onun gözünde gençler sorumsuz, esnaf dolandırıcı ve hilekârdır. Ayrıca Ankara’daki insanların bir kısmı ise kaba ve saygısızdır:

“Hatice Hanım, her sokağa çıkışında bu kanun bozucularını tespit eder, onları kendince cezalandırırdı; şimdi de bu satıcının sabun tozu fiyatını artıranlardan biri olduğunu biliyor, onun cezasını sonraya saklıyordu. Utanmazdı Hatice Hanım; suçlular unutulmaz, cezalar hiç unutulmaz, unutkanlık düzeltici, yapıcı değildir

(Soysal, 2003: 43).”

Uzgören, alışveriş yaptığı mağazadan özel ilgi bekler. Bu ilgiyi göremeyince sinirlenir. Geçim sıkıntısı içindedir. Kendini sokağın sorumlusu sanır, çevreye müdahale eder. Katı ve serttir. Çocuklarına iyi bir eğitim veremez. Kızı, ev sahibinin telefonundan komşu esnafı işletir; saygısız ve sorumsuzdur. Uzgören, insanların ahlâksız olduğundan yakınır, fakat Büyük Mağazadan çay kaşıklarını aşırmakta bir sakınca görmez.

Necip Bey’in ailesi varlıklıdır. Babası İzzettin Efendi, ileri görüşlü, itibar sahibi, saygın bir kişidir. Annesi Habibe Hanım Anadolu insanından hoşlanmaz. Kendilerine “Selânik eşrafı” denmesinden hoşlanır. Necip Bey, Avrupa kültürüyle ilgili ilk bilgileri Selânik’te Yani Usta’dan öğrenir. O, üniversite öğrenimi için Lozan’a gönderilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Necip Bey, Lozan dönüşü evlenir. Bir oğlu ile bir kızı olur. Zamanla aileden kalan servet erimeye başlar. Necip Bey, annesinin biriktirdiği altınları harcar; arsa ve binalar da yavaş yavaş elden çıkar. Hanımı kumar oynar ve lüks hayat yaşar; ayrıca eşi hakkında dedikodu yapar. Necip Bey'in serveti azaldıkça hanımı ile arası açılır. Hanımı, boşanma kararı alır; fakat Necip Bey boşanmak istemez. O, eşinin oturduğu apartmanda gözü olduğunu düşünür. Fransız lisesinden arkadaşı Hüseyin'le Sakarya Caddesi'nde ortak bir dükkân açar; fakat işler iyi gitmez. Necip Bey'in ödemek zorunda olduğu bonolar birikir; apartmanı ipotek edilir. Bankada çok az parası kalır. Vergi borcunu nasıl kapatacağını düşünür. Ortağının isteği üzerine bankadaki son parasını da çeker. Necip Bey, büyük bir ekonomik bunalım yaşar:

“Bu memlekette bu işler olmaz. Bu halk cahil. Bu kafa, bu gidişle hiç adam olmayacak. Sonunda ameleden beter olacak. Olsun... Hırslandı. Hepsi, bütün malıma el koydular, bütün mallarımı sattırdılar. Necip Bey'e karşı, kimin yaptığı bilinmeyen bir ihtilal gerçekleşmişti çoktan. Olur elbet, ağabeyi ve bütün diğer bütün kan emiciler mal bırakmadılar bende. Şimdi o eski miras ortada olsa, bakalım bizim küçük bey, böyle saçma düşünceler yüzünden derslerini ihmal edip, Pişona'daki aile çiftliğinin Bulgar yarıcılarını hatırlatan bıyıklar bırakır mıydı? Geçen akşam, oğlunun odasına girdiğinde, aralarında geçenleri hatırladı ürpererek (Soysal, 2003: 61).”

Necip Bey, hayatı boyunca çalışmaz. Geçimini kira geliriyle sağlar. O, Ankara'da bir kont edasıyla yaşar; fakat Ankara'yı bir türlü benimseyemez. Ekonomik sıkıntısı nedeniyle ağabeyini suçlar. Doğu büyüdüğü Selanik'e özlem duyar. Bu nedenle kendini bir Avrupalı gibi görür. Şık ve zarif olmaya özen gösterir. Kendine dönme denilmesinden huzursuz olur. Politikadan hoşlanmaz, komünizmden nefret eder.

Mehtap, uzun boylu, kumral saçlı, mavi gözlü çalışkan bir banka memurudur. Çocukluğu, ekonomik sorunlar içinde geçer. Ailesinin onu okutacak parası yoktur. Akademiyi kazanınca ailesiyle birlikte Ankara'ya gelir. Babası onun için tekrar bir işe girer. Bu durum Mehtap'ı üzer. O, akademiyi bitirir, banka memuru olur. Aylığından arttırdığı parayla tasarruf yapar:

“Mehtap, Necip Bey'e bir kez daha baktı. Bu kez çorabı üstüne sarkan paçası ona gülünç değil, acıklı göründü. O düşmeyle bir şey kopmuştu sanki. Necip Bey'in son parasının da çekilmesi Mehtap'ın kulağında hiç durmadan tekrarlanan masala bir nokta koymuş, bankada para biriktirmenin hiçbir şeyi değiştirmeyeceği düşüncesi kıpırdamaya başlamış içinde. Öyle olmasa, Necip Beyi bu

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

güngörmüş, bu efendi adam, parasını, hem de hepsini çeker miydi?” (Soysal, 2003: 71).”

Mehtap, iyi bir gözlemci, dikkatli bir banka memurudur. Müşterilerini yakından tanır. Bu müşterilerden biri de Necip Bey’dir. Ondaki değişikliği fark eder. Bu değişikliğin nedenlerini araştırır.

Güngör’ün çocukluğu Ankara’da geçer. Babası devlet memurudur. Ailenin ekonomik durumu iyi değildir. Güngör, bir gün Amerikalılarla tanışır. Onlar, Güngör’e “blue jean” ve “çiklet” hediye ederler. O da bu çikletleri mahalledeki arkadaşlarına dağıtır. Güngör, boş zamanlarını Amerikalılarla geçirir. Bir gün onların evinde boyanmış yumurtalar görür. Daha sonra bu yumurtaların benzerlerini kendisi de yapar. Boyadığı yumurtaları Amerikalılara gösterir. Paskalya günleri boyunca Amerikalılara boyanmış yumurtalar getirir. Amerikalılar da ona bazı eşyalar verir. Güngör, bu eşyaları çevredekilere iki kat pahalıya satarak iş hayatına atılır. Meşrutiyet Caddesi’nin köşesinde ilk Amerikan pazarlarından birini açar. Amerikan malları, halk arasında büyük rağbet görür. Amerikan modası ve kültürü Ankara’da yaygınlaşır. Oturduğu apartman sahibinin kızı Gülsen’le evlenen Güngör’e kayınpederi yardım eder. Güngör, bu sayede ticarî hayatta emin adımlarla ilerler. Çankaya’da Avrupa malı satan şık bir mağaza açar. Yabancı moda dergilerini takip eder. Vali Dr. Reşit Caddesi’ne bir apartman yaptırır. Ayrıca son model bir Mercedes otomobil alarak kendini ödüllendirir.

Güngör, eşi Gülsen’den boşanmaya karar verir. Gülsen, üç çocuk annesi olup on beş kez de kürtaj yaptırır. Hayat, onu oldukça yıpratır. Kocasının sürekli değişen isteklerini karşılamaktan yorulur ve tükenir. Güngör vefasızdır, eşinin kendisi için yaptığı fedakârlıkları görmezden gelir. Onu, yıpranmış ve işe yaramaz biri olarak niteler. Güngör, yüksek nafaka parasıyla boşanacağını düşünür. Bu sırada Melahat, adında genç bir bayanla nişanlanır. Ona, hayatını anlatır ve babasından bahseder. Babası devlet memuru iken zimmetine para geçirir. Ona göre devlet, zaten sürekli olarak milletin parasını zimmetine geçirmektedir. Güngör, bu konuda babası gibi düşündüğünü söyler. Onun için etik değerlerin hiçbir anlam ve önemi yoktur:

“Ne kötölemesi? Zimmetine para geçirmek, bir memurun alacağı en doğru tavidir. Devlet, sürekli olarak biz vatandaşların parasını zimmetine geçirmiyor mu?... Ben memur olma inekliğime düşsem aynı şeyi yaparım. Sadece daha akıllı bir biçimde...Üstüne üstlük çevrede akıllı adam, iş bilir adam diye saygı görürsün (Soysal, 2003: 80).”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Güngör, pragmatik ve ticarete yatkındır. Akıllıca hareket eder. Ekonomik gücünü, çıkarları için ustaca kullanır; acımasız, kararlı ve cüretkârdır. O, Ankara'da sonradan görme zenginlerin tipik bir örneğidir.

Salih Bey, ailenin en büyük çocuğudur. Babası onun iyi öğrenim görmesini ister. Salih, ilkokulu Ulus'ta okur. Başarılı bir öğrencidir. Her yıl sınıf birincisi olur. Buna rağmen özgüven kazanamaz. Arkadaşlarıyla iletişimi kopuktur. Babası, ona insanlara güvenmemesini söyler. O, bu nedenle arkadaşıyla dostluk kuramaz:

“Salih'in hiçbir engele, zorluğa ihtiyacı yoktu. Tanıdığı, varlığına izin verdiği tek zorluk çalışmaktı. Yenilmesi gereken bu zorluğa veriyordu bütün gücünü. Sevmek de durduran, yanıltan, en azından çalışmayı engelleyen zararlı bir şeydi. Anasını gereğinden fazla sevse, çamaşırının ortasında suyu bitince dersini bırakıp çeşmeye su almaya gitmesi gerekecekti. Babasını fazla sevse, babasına dükkânda yardım etmesi gerekecekti, çalışacağı yerde. Kardeşini sevse, kitaptan başını kaldırıp onu çişe tutması gerekecekti. İşte daha bir yığın engel... Sevmiyordu bu yüzden kimseyi (Soysal, 2003: 96).”

Salih, yalnız ailesine saygı duyar. Ona göre sevgi çalışmaya engel olan bir duygudur. Liseyi yatılı, Hukuk Fakültesini de burslu okur. Fakültede çalışkanlığı ile önce asistan olur. Sonra profesörlüğe kadar yükselir.

Salih Bey, vizyon sahibi bir entelektüel değildir. Kendini yenilemez. Kitap okuma alışkanlığı yoktur, fakat çalışkandır. İyi para kazanır. İş gereği başka insanlarla dostluk kurar. Onların dikkatini çekmeye çalışır. Bu amaçla hümanizm, felsefe ve mitoloji ile ilgilenir. Katıldığı yurt dışı toplantılarda tarih bilimine ilgi duyar.

Salih Bey, milletvekili Doğan Bey'in kızıyla evlenir. Eşi Mevhibe sayesinde iyi bir çevre edinir. Yaşamı tek düzedir, değişiklikten hoşlanmaz. Ara sıra ailesiyle sinemaya gider. Oğlu Doğan ve kızı Olcay'la ilgilenmez. Onlar söz konusu olunca işini bahane eder. Salih Bey'le eşi arasında sevgi bağı yoktur. Onların ilişkisi resmiyete dayanan mantıksal bir beraberliktir.

Mevhibe Hanım'ın ailesi Trabzonludur. Babasıyla küçük yaşta Ankara'ya gelir. Doğan Bey, Atatürk döneminde milletvekilliği ve bakanlık yapar. Çocuklarını okutur. Onun ilk eşi toprak sahibi bir çiftçi kızıdır. Doğan Bey, eşinin Ankara'ya yakışmayacağını düşünür ve boşanmadan yeni bir evlilik yapar. Yeni eşiyle Cumhuriyet balosuna gider; sosyal aktivitelere katılır. Doğan Bey, eski eşi gibi yeni eşine de değer vermez. Arkadaşlarıyla gece hayatı yaşar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Özellikle Ankara'ya yeni gelen konsomatrislerle eğlenir. Yeni eşi, Doğan Bey'in yaptıkları karşısında çaresiz kalır; bütün hıncını Mevhibe'den çıkartır. Evde çok katı kurallar uygular. Mevhibe, on beş gün haşlanmış pirinç yer; çoğu zaman da aç kalır. O, yaşadığı eziyete rağmen bir tepkide bulunmaz. Her şeyi doğal karşılar; üvey annesine saygıda kusur etmez. Mevhibe, babasının sözlerini emir telakki eder. Babası, onun gözünde ulaşılmaz bir devlet büyüğü ve yarı ilahi güçtür:

“Büyük adamın şiddeti de, ihsanı da Tanrı'nın lütfu gibi karşılanmalıdır. Şiddeti, doğa afetleri, seller, fırtınalar gibi sayılmalı, iyi davranışlarıysa hak edilmemiş bir ihsan gibi. Böyle düşünüyordu Doğan Bey'in akrabaları ve hemşerileri. Tabii, yazları bunların arasında büyüyen Mevhibe de. Bu durumda karşı çıkılır mı? Kuldular onlar. Üvey anası da, Mevhibe Hanım'ın gözünde, sadece buyrukları uygulamakla görevli bir kuldu. Bu kadar büyük bir adam olan babasının kendisini niçin daha iyi yaşatmadığını düşünmez miydi? Düşünmezdi. Böyle büyük bir adamın kızı olmak yeterliydi onun için (Soysal, 2003: 129).”

Mevhibe, gençliğinde hastalıklı, sarı benizli, kılıksız bir kızdır. Liseyi Ankara'da bitirir. Kimse, onun evleneceğine ihtimal vermez. Babasının çevresi sayesinde Salih Bey'le nikâhlanır. Bakan olan babası bir süre sonra görevden alınır. Bu durum Mevhibe ve akrabalarında büyük düş kırıklığı yaratır. Aile çevresinde Halk Partisi'ne karşı bir soğukluk başlar. Mevhibe, yine de babasına olan saygısından dolayı, partinin kadın kollarındaki görevine devam eder. O, her perşembe öksüzler yurduna gider, sosyal etkinliklere katılır; ayda bir kabul günü düzenler.

Mevhibe Hanım, çok düzenli ve istikrarlıdır. İsrافی sevmez, alışkanlıklarını kolay terk etmez. Aile kurumuna saygılı, boşanmaya karşıdır. Boşanmak ona göre büyük bir ahlâkî çöküntüdür. Aile mirasına önem verir. Bu nedenle babasının eşyalarını elden çıkarmaz. Mevhibe Hanım sıkıcıdır, eşiyle ile çocuklarını bu sıkıcı hayatın birer parçası yapar. Çocuklarının çağdaş bir ortamda yetişmesi için çalışır. Babaannenin çocukları etkilemesine izin vermez. Oğluna babasının adını verir. Onun, babası gibi saygın ve nitelikli bir insan olmasını ister. Oğluna gösterdiği hoşgörüyü kızına göstermez; bu nedenle çocuklarıyla zaman zaman çatışır. Onları, duygusal bir varlık değil, mekanik bir parça gibi görür. Atatürk ve Cumhuriyet ilkelerine gönülden bağlı olan Mevhibe Hanım, Atatürk devrimleri doğrultusunda çalışır.

Olca, sevgisiz bir aile ortamında büyür. Babaannesinin anlattığı masallarla avunur. Arkadaşlarıyla sağlıklı iletişim kuramaz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Onlar tarafından alay edilir. İçine kapanık bir çocuktur. Babaannesinden dua ve namaz kılmayı öğrenir. Fakat annesi buna mani olur. Babaanne evden uzaklaştırılır. Olcay, bu durum karşısında yalnız ve çaresiz kalır. Geceleri öğrendiği duaları okur. Bir gün arkadaşlarını memnun etmek amacıyla annesinden para çalar. Olcay'ın hırsızlık yaptığı duyulunca babası tarafından dövülür ve karanlık bir odaya kapatılır. Olcay, bu nedenle korkak bir çocuk olur:

“Olcay önce karanlık bir odaya kapatılarak beklemiş, sonra cezasını çekmişti. Niçin çaldığını kimse sormamıştı. Sorsalardı da cevap vermezdi. Bundan sonra çiklet alması zorlaştı. Çocukların sevgisini satın alması da. Pahalya ödedi bunu. Çocuklar da kendi cezalarını uyguladılar. Bahçeye çıktığında korkutuyorlardı onu. Üstüne kedi atıyorlardı. Çığlık çığlık bağıırıyordu Olcay da. Korkak bir çocuktur. Geceleri korkulu düşler görürdü... Bahçeye çıkmaktan da korkar oldu. Yatağının altı kötü ruhlarla doluydu... Korku çember gibi çeviriyordu onu. Sevgisizlik duvarının karanlığı içinde tek sığınağıydı korku çemberi. Odasına kapanyor, saatlerce acıklı, korkulu düşüncelere kaptırıyordu kendisini (Soysal, 2003: 114).”

Olcay, kendini okumaya verir. Ortaokulda kitap okumaktan gözleri bozulur. Ailesi, onun durumundan kaygılanır. Annesi, Olcay'ın okuduğu kitapları satar. O, yine de gizlice kitap okumaya devam eder. Mevhibe Hanım'ın aklına kardeşi Mahmut gelir. Çalışkan bir öğrenci olan Mahmut, erken bunama geçirir. Bütün tedavilere rağmen bir sonuç alınmaz; akıl hastanesine gönderilir. Mevhibe Hanım, Olcay'ın başına böyle bir durumun gelmesinden korkar. Onu bir psikologa götürür. Mevhibe Hanım, Olcay'ın içinde bulunduğu ortamdan uzaklaştırır ve onu İstanbul Amerikan Kolejine gönderir. Olcay, yeni okulunda kendine güveni gelir, sosyal etkinliklere katılır. Yabancı yayımları takip eder.

Olcay, ağabeyi Doğan vasıtasıyla Ali'yle tanışır. Bu tanışmadan sonra onun ilgi alanları değişir. Annesiyle fikir ayrılığına düşer. Annesinin Halk Partisi için yaptığı etkinlikleri samimi bulmaz. Onun arkadaşlarını, kumara ve terzilere avuç dolusu para harcamakla suçlar. Olcay, Ali'yle arkadaş olur. Aradığı samimiyeti ve içtenliği onda bulur. Ali de Olcay'dan hoşlanır; fakat bu arkadaşlık fazla uzun sürmez.

Doğan, başarılı bir öğrencidir. Mevhibe Hanım, oğlunun başarılarından kıvanç duyar; konuklarına ondan bahseder. Doğan, liseyi başarıyla bitirir. Burs kazanıp Paris'e gider. Üniversitede iki yıl atom fiziği bölümüne devam eder. Bir süre sonra üniversiteyi bırakır. Zamanını Paris kahvelerinde geçirir. Giselle adında bir kızla tanışır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Sanatla uğraşan bu kız vasıtasıyla sinemayla ilgilenmeye başlar. Mevhibe Hanım, oğlunun bu durumuna çok üzülür.

Doğan, Paris’te sinema konulu sohbetlere katılır. Sinemayla ilgili birçok kitap ve dergi alır. Ayrıca amatör bir film makinesi edinir. Bir süre sonra yurda döner. Amatör film çalışmalarına başlar. Düğün, cenaze ve sünnetle ilgili halkın günlük yaşamından çekimler yapar. Çektiği bu filmler, röportaj mantığına ve gözleme dayanır. Doğan’ın askere gitme vakti gelir. O, askere gitmemek için üniversite sınavına girer ve hukuk fakültesini kazanır:

“Hukuk Fakültesi’ni kazandığını bir gün önce öğrenmişti. Bu da sıkıyordu canını. Asıl isteği film yapmaktı. Üniversite öğrenimini gereksiz buluyordu. Kendi ilgilendiği alanda bir şey öğrenmeyecek olduktan sonra. Hele o arzuhalci okuluna gitmenin hiçbir anlamı yok, diye düşünüyordu. Şimdi anasına bunları söylese yine tatsızlık çıkacak. Oğlunun üniversiteye gitmemesi sözünü bile duymak istemiyor. Babası da sertti bu konuda. Profesörlerin oğlu da okumazsa kim okuyacak? Sonunda yine anasıyla babası kızacaklardı birbirlerine; anası babasını âlemin çocuklarıyla uğraşıp kendi oğlunu ihmal etmekle suçlayacak, ‘Eğitim konusunda onca makale yazacağına, oğlunu eğit!’ diye söylenecek, babası sofrayı terk edecek, Mevhibe Hanım yatak odasına kitlenecek, tatsızlık yine günlerce sürecekti (Soysal, 2003: 153-154).”

Doğan, sinemayla ilgili çalışmalara devam eder. Altındağ semtinde çektiği belgesel filme “*Gecekondular ve Çocuklar*” adını verir. Gösterim için Küçükkesat’ta bir yazlık sinema kiralar. Çekilen belgesel film burada seyircilere gösterilir. Filmin sonunda bir tartışma programı düzenlenir. Tartışmada belgesel filmlerin Türk toplumundaki yeri üzerinde durulur. Bazı konuşmacılar, Yeşilçam filmlerini halkı yozlaştırdığı için eleştirir. Doğan, bu tartışmada rahat görünmeye çalışır; çektiği belgesel filmle ilgili açıklamalarda bulunur. Seyirciler arasında oturan Ali, Doğan’a sert eleştiriler yöneltir. Onun, yoksul mahalledeki insanlarla dalga geçtiğini, işin acemisi olduğunu belirtir. Bu filmin Yeşilçam filmleriyle mukayese bile edilemeyeceğini, yapılan işin de ciddiyet taşımadığının altını çizer. Doğan, Ali’nin sert eleştirilerinden olumsuz yönde etkilenir, fakat karşılık veremez. Tartışma sonrası Ali ile tanışır. Ona, filmle ilgili eleştirilerinden dolayı teşekkür eder.

Doğan, Olcay gibi sevgisiz bir ortamda büyümenin sorunlarını yaşar. İkili ilişkilerinde etkileyici, fikirlerinde katıdır. Ali’yi tanıdıktan sonra bazı fikirleri değişir. O, ilk kez halktan biriyle tanışmanın heyecanını yaşar. Ali’nin etkisiyle toplumsal sorunlara eğilir; fakat bu isteğini bir türlü gerçekleştiremez. Ali’nin, Olcay’la

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

yakınlaşması aralarının soğumasına neden olur. Doğan, yavaş yavaş Ali'den uzaklaşır. O, Ali'nin sınıf atlamak için Olcay'a yaklaştığını düşünür.

Ali, Konya'da doğup büyür. Ailesi Kafkasya kökenlidir. Annesi ve babası, evine bağlı, dürüst, iyi niyetlidir. Ailesi, ekonomik sorunlar yaşar. Bu durum evde huzursuzluklara neden olur. Aile, bir süre sonra Konya'dan Ankara'nın Altındağ semtine taşınır.

Ali, küçük yaşta sorumluk alır. O, kıskanç, mücadeleci, bir gençtir. Olaylara kişisel değil, toplumsal açıdan bakar. Ali, aynı zamanda sabırlı, samimi ve güven vericidir. Başkalarını eleştirdiği gibi kendini de eleştirmesini bilir. Mütevazıdır, hâlâ babasının elbiselerini, annesinin aldığı ayakkabıyı giyer. Ali, Doğan'la aralarındaki, sosyokültürel farkın bilincindedir. Bu nedenle kişiliğinin rencide edilmesine izin vermez. Kız arkadaşı Olcay, evine geldiği hâlde ondan yararlanmayı düşünmez. Ali, Olcay'la Doğan'ı düzenin çocukları olarak görür:

“Doğan ile Olcay zayıf ve güçlü yanlarıyla, bilinçli arayışlarıyla ne derece gerçekçi çizilmişlerse, onlara gerçek dünyayı açan, romanın ideolojik doğruluğunu ayakta tutan Ali, o derece idealize edilmiş bir tip. Ona ait her şey; evi, anası-babası, konuşması, davranışları, anası-babası karşısındaki tutumları, çay içişi, evin içindeki konukların yanına pijamasının altını giyerek çıkışı vb (H. Doğan, 1973: 109).”

Ali'ye göre bütün bu olumsuzlukların nedeni bozuk düzendir. Bu düzenin değişimi devrimci düşüncenin egemen kılınmasıyla mümkündür. Fakat Ali radikal değişimi gerçekleştirecek ve kendini dönüştürecek bir genç değildir.

Kızılay'da Doğan'la buluşan Ali, yoğun kalabalık içinde kavağın yıkılışını görmeye çalışır:

“Ali'nin kendisiyle ilgilenmeyi bırakıp karşıya baktığını fark edince, o da baktı. Olcay'ı gördü. Olcay yüzünden mi yükleniyor bana? ...Sıkıntı çoğalıyordu içinde. Kalabalığın arasında sıkışıp kalmak büsbütün bunaltıyordu onu. Hafiften yağmur yağmaya başladı. ‘Yağmur yağacakmış, içimin sıkıntısı bundan herhalde.’ ‘Yağmur boşalıyor sıkıntın geçti mi?’

‘Yoo! O kadar kolay mı?’ ‘Değil.’

‘Doğru ya, kolaycılık bana yakışır.’ ‘Neden böyle alıngan oldun Doğan?’ ‘Bilmem, sıkıldım burada. Şu kavak devrilecekse devrilsin de karşıya geçsek.’ ‘İstersen beklemeyelim.’ ‘Mutlaka uğramam gerek evet.’ ‘Kavağın sizin apartmanın önündeki kavak

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

olduğunun farkında mısın?’ ‘Evet, bu kadar zaman ayakta kaldığına şaşmak gerek. Anam, kavak kavaktır, diyerek apartman yapılırken kestirmemiş, ayakta kalmayı anamın cimriliğine borçlu yani, ama tabii köküne yer olmadığından kurudu.’ ‘Siz dikmediniz demek.’ ‘Yok Kızılay’ın bataklık olduğu zamanlardan kalma belki de.’ ‘Eski önemsiz bir kavak yani, sizinle bir ilgisi yok.’ ‘Yok. Niçin gülümsüyorsun?’ ‘Hiç...Bir an...Saçma bir düşünce...Sizin evle, yani anlıyorsun, bütün o şeylerle, birleştirmiş, bütünleştirmiştin kavağı. Ama eski bir kavakmış sadece, düşmesi bir şey değiştirmez.’ ‘Neyi değiştirebilirdi?’ ‘Ne bileyim. Öyle...Saçma benzetmeler. Sizden kaptım bunu. Haberin olsun (Soysal, 2003: 212-213).’

Ali, kavak yıkılırken Olcay’ı görür. Mevhibe Hanım’ın kapıcısı Mevlût, itfaiyecilerin uyarılarına rağmen kavak ağacındaki çamaşır ipini almaya çalışır. Aniden kavak Mevlût’ün üzerine yıkılır, ağacın altında kalan Mevlût ölür.

Yazar, kavağın Mevlût’ün üzerine yıkılma nedeniyle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“...Elbet, varlığını kendisi kullananlara kapıkulluğu etmekle sürdürebileceğini sanan ve o andaki gerçeği de böyle olan kapıcı Mevlût gibileri, ipleri asıl değiştirilmesi gerekenlerce çekilen kavakların devrilisinde, önde gelen bilinçsiz kurbanlardır. Romanda köklü değişimleri özleyenler, örneğin Ali gibileri, ipleri ellerine alamamışlardır henüz; gerçek devrilme olmadığı gibi, böylesi bir devrilmenin gerçek sahipleri de ortada yoktur. Yeterince başarılı Aliler gözüküyor henüz. Bu bakımdan Ali’yi bile yüzde yüz olumlu bir tip sayamayız. Romanda Mevlûtlerin başına patlayan, ama yine de faydalı başarısızlıklar vardır (Duru, 1973: 3).’

Romanı roman yapan önemli unsurlardan biri de **anlatımdır**. Her romanda bir anlatıcı vardır. Anlatıcı, gözlemci, yönlendirici, tarafsız, müdahaleci, açıklayıcı veya eleştirel konumda olabilir. Romanda anlatıcının konumu, tip ve karakterlerin tutum ve görüşlerini belirleyen en önemli etkenlerden biridir:

“Anlatım, yalnız roman sanatının değil bütün edebiyat türlerinin kişiliğini oluşturur. Onlara bir tür adının verilmesinde şiirin şiir olarak, hikâyenin hikâye olarak adlandırılmasında dikkat edilmesi gereken nokta anlatımdır. Anlatım, romanın ruhudur. Bu özelliği onu evrenselleştirir, zamanın ve mekânın ötesinde bazı noktalara ulaştırır. Anlatım içinde çok önemli bir yere sahip olan sanatçılar arasında temel farklılıkları oluşturan durumlardan biri de bakış açısidir (Yalçın, 2003: 36-37).’

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kurmaca eserlerde, yazar birden çok bakış açısından yararlanabilir. Özellikle hikâye ve romanda bakış açısı önemli bir işleve sahiptir. “*Bakış açısı salt bir yöntem olmanın çok ötesinde, romanın kaderini tayin eden kapsamlı bir uygulamadır* (Tekin, 2003: 48).” *Bakış açısı, bize “olayların ve izlenimlerin kim tarafından nasıl nakledildiğini anlatır* (Aktaş, 1991: 84).” Soysal, “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” romanında olaylar ve izlenimler hakim bakış açısıyla anlatılır.

Hakim bakış açısıyla kastedilen yazar-anlatıcıdır. Yazar-anlatıcı, kişileri yönlendirmekte, olayların oluşum ve gelişimiyle ilgili okuyucuyu bilgilendirmekte, ileriye dönük öngörülerde bulunmaktadır.

Yazarın “Tezgâhtar Ahmet”i tanıttığı bölümün girişi, hakim bakış açısıyla anlatılır:

“Müşterileri ayırt etmek tezgâhtarın işiydi. Tezgâhtar, en azından yeni evlilerle eski evlileri, nişanlıları, daha doğrusu para ödemeye yatkın olanla, para harcamayı engellemeye çalışanı bilmeliydi kısaca. Satış müdürü, taksitlerden sorumluydu, paraların gerekli yerlere uygun zamanlarda yatırılmasından, giren çıkan para trafiğinden, bu trafiğin aksamamasından sorumluydu. Bütün sabah taksit defterinden paralarını zamanında ödemiş müşterileri tespit etmiş, gerekli işleme başlamıştı. O arada, yeni taksit açtıranların kayıtlarını yapmış, sağlama bağlamıştı her işini (Soysal, 2003: 14).”

Romanda anlatıcı, zaman zaman araya girer, olay ve durumlarla ilgili kendi değerlendirmelerine yer verir:

“Rakamlar ne denli sağlama bağlanabilirse işte o kadar sağlama. (...) Bir yüz lira, bir gün battaniyeye, başka bir gün sadece iki elbise askısına dönüşebilirdi, en basitiydi bu işin. Bunu bilirdi satış müdürü. Bu nedenle yalnız, giden gelen rakamlar trafiğinin aksamamasından değil, rakamların gizli havailikleri sonucu aldatılmış olanın mağaza değil, müşteriler olması konusunda uyanık olmaktan da sorumluydu. Bu yönüyle bakıldığında, işi, alayın orospusunu eve kapamaya kalkan, buna karşılık aylarca denize açılan kışkanç denizcinin durumuyla birdi. Zor bir işti, ince bir işti para tarafından boynuzlanmamak (Soysal, 2003: 14).”

Romanda, Ahmet ile Şükran arasındaki ilişki “ben” anlatımıyla verilir. Yazar-anlatıcı, ara sıra metnin akışına müdahale eder, kendi varlığını pek gizlemeye çalışmaz. Okur, yazar-anlatıcının araya girerek olay ve durumlarla ilgili bilgilendirme ve açıklamalar yaptığını metni okurken rahatlıkla anlayabilir. Yazar-anlatıcı kişilerle ilgili değerlendirmelerde objektif olmaya özen gösterir. Kendi

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

kişiliğini ikinci plana atmaya çalışır. Ancak Ali'yle ilgili bölümlerde onu idealize eder; ondan yana tavır alır:

“Bir çingene aç da kalsa, bir yerden bulup zeytinyağı ile parlattır saçını. Öyle işte. Şu pabuçlarını parlattırmaya üşenen, nekesler kalabalığı bilmez yaşamasını. Ali'ye bir kez daha baktı. Görmüyor beni. Çok severdi Ali'yi. Ali, öteki, kibirli, çingene çocuklarını hor gören mahalle piçlerine benzemezdi. Çocukken ağırbaşlı, akıllıydı aslında. Denliydi, denli (Soysal, 2003: 231-232).”

Romanda yazar-anlatıcı bazen gözlemci olur. Gelişmeleri iyi bir okur gibi dışarıdan izlemeye çalışır:

“Romanın tekniği (Yenişehir'de Bir Öğle Vakti) alışılmış roman tekniklerinden farklıdır. Her ne kadar daha önce benzer teknikler kullanılmış olsa da, bu romandaki teknik kurgu, roman sanatımızda yeniliğin başlangıcı kabul edilmelidir. Bu teknik daha önce öykü yazarımız Haldun Taner'in Şişhane'ye Yağmur Yağlıyordu isimli öyküsünde oldukça canlı ve başarılı olarak kullanılmıştır (Yalçın, 2003: 449).”

Roman, on dokuz bölümden meydana gelir. Yazar, bölümler arasında sağlam ve tutarlı geçişler yapar. Soysal, Ahmet'i, Hatice Hanım'ı, Necip Bey'i, Mehtap'ı, Güngör'ü, Salih Bey'i, Mevhibe Hanım'ı, Olcay'ı, Doğan ve Ali'yi anlattığı bölümlerde sağlam bir kurgu oluşturur.

“Yenişehir'de Bir Öğle Vakti”nde, roman kişileri geriye dönüşlerle (flashback) tanıtılır. Hatice Hanım'ın, Necip Bey'in, Salih Bey'in, Mehtap'ın, Güngör'ün, Mevhibe Hanım'ın, Olcay'ın Doğan'ın ve Ali'nin mazesini bu yöntemle öğreniriz. Anlatımda, romanın bütün bölümlerinde geriye dönüş sıkça kullanılır; bu dönüşlerde kronolojik sıra takip edilmez:

“Büyük Mağaza'nın önüne birikmiş kalabalığa çarpa çarpa niyetlendiği anda, Ahmet'in kendisine çarpmasından çok öfkelenen Hatice Uzgören, çizgileri belli olmayan ağzını gererek söylendi: 'Allah canını alsın, e mi?'” (Soysal, 2003: 37).

“Yıllar yılı Yenişehir ilkokullarından birinde öğretmenlik yapmıştı. Emekliydi şimdi. O zamanlar da acelesi vardı. Ders aralarında, Deliller Tepesi'ndeki gecekondularda oturan Gülsüm'ü ya da Fatma'yı kolundan kavradığı gibi okulun yanı başındaki evine sürükler, taşları sildiriverirdi çabucak. Sonra bunlardan Fikriye'yi alıkoymuştu yıllarca (Soysal, 2003: 38).”

Yazar, roman tiplerinin iç dünyalarını iç monolog yöntemiyle anlatır. Bu yöntem “kafa sesi” (Yalçın, 2003:73) de

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

denilmektedir. Bu tip anlatımda anlatıcı aradan çekilir, tip ve karakterler zihninden geçenleri düzenli olarak ifade ederler. Romanın bazı bölümlerinde bu yöneme sıkça başvurulur:

“Doğan’ın bu tavrını, daha önceki dostluklarında güvenini kazanan kafasına yakıştıramıyor, çığ buluyordu. Demek ki düşüncelerinin çoğu yüzeydeymiş, onu sınıfsal değer yargılarını değiştirebilmiş sayardım. Ama ufak bir olay ondaki temelin sağlamlığını ortaya koydu. Burjuvazinin kadın anlayışı üstüne az mı konuştuk onunla? Bu konuları daha çok Doğan açmaz mıydı? Benden çok ileri gitmez miydi? Ben bu konuları şimdilik lüks sayarken, o ısrarla üstünde durmaz mıydı? Şimdi Olcay’ın benimle ilişki kurmasını kabul edememekle, kızına kristal bir tabla gibi bakan Mevhibe Hanım’dan ne farkı var? Ama düşüncelerini bu kadar ileri götürürken Ali’de yanılıyor, biraz da o gereksiz eziklik duygusunun verdiği aşırılığa kaçıyor (Soysal, 2003: 188-189).”

“Yenişehir’de Bir Öğle Vakti”nde başvuru anlatım tekniklerinden biri de montajdır. Bu teknikte yazar, alıntı yapar, başka metinlere yer verir. Bu yöntem, roman kişilerinin fikirlerini ve ruh hallerini daha iyi öğrenmemize yardımcı olur:

“Günseli neler anlatıyor bir bilsen...Bak köyde oğlanın biri, ormana çalı çırpı toplamaya çıkmış... Sonra iki köy delikanlısı peşlerine takılmış, oğlanı bir güzel, anlarsın ya, işte sonracığıma köylüler delikanlıların peşine düşüp yakalamışlar, iyice bir dövdükten sonra, çırılçıplak soyup bir eşeğin üstüne bağlamışlar. Köy meydanında rezil etmişler oğlanları”

“Beni şu Günseli’yle iyice tanıştırsana!”

“Niçin?”

“Anlattığı hikâyelere bakılırsa yollu galiba.”

“Aman senle de konuşulmaz zaten (Soysal, 2003: 30-31).”

Bu alıntıda, Ahmet’in kişiliğini ve karşı cinse yaklaşımını, onu elde etmeye çalışmasının ipuçlarını görüyoruz.

Yazarın anlatımda doğallığı sağlamak amacıyla başvurduğu anlatım tekniklerinden biri de diyalog tekniğidir. Diyalog yoluyla “romancı onlara (nesnelere) adeta bir ‘Mesih’ gibi ruh verir; okuyucunun karşısına çıkarır. Bu işlemin gerçekleştirilmesinde ‘diyalog’ yönteminin katkısı büyüktür (Tekin, 2003:255).” Romanda “gösterme” tekniği tiyatro eserlerinde olduğu gibi, diyalog yöntemiyle sağlanır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010

“Mevhibe Hanım odayı pisletiyor diye kaç gündür atmak istediği kâğıt tomarını Doğan’ın attığını görünce iyice rahatsız oldu.

“Neyin var senin?”

“İyiyim.”

“Ne demek, iyiyim?”

“Anne, hayatımda ilk kez iyiyim diyorum, memnun olmuyorsun!”

“Yok canım, şimdiye kadar hep, niçin iyi olacaktım, derdin de...”

“İyi değildim de ondan.”

“Aklımı karıştırıp huzurumu kaçırmazsan!”

“Biraz huzurun kaçsın. İyi gelir. Biliyor musun anne, senin öyle iyice rahatsız olmaya, o huzur dediğin şeyi unutmaya ihtiyacın var (Soysal, 2003: 175).”

Sonuç

“Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” romanı, kimliğini yitiren Ankara’da, kimliğin simgesi olan kavak ağacının yoksul insanların üzerine yıkılmasını anlatır. Eski Ankara’da büyüyenler, yeni Ankara’ya uyum sağlamakta güçlük çekerler. Yeni Ankara, sürekli büyür, gelişir ve değişir. Ulus ve Samanpazarı çevresindeki aileler, geleneksel yaşam biçimlerine devam ederler. Bunlar dar gelirli, kalabalık ve mütevazı ailelerdir. Onların yiyecekleri köyden gelir. Tasarrufa büyük önem verilir; moda uyulmaz. Hayat, dar ve kapalı bir çevrede geçer. Bu çevrede, yenilik ve değişim yadırganır. Köyde olduğu gibi kentte de ataerkil hâkimiyet devam eder.

Yenişehir’in yerleşime açılması Ankara’da değişimi hızlandırır. Değişim, apartman hayatı ile başlar. Birtakım eski alışkanlıklar terk edilir; komşuluk ilişkileri değişir. Köylüler için kapıcılık cazip bir meslek hâline gelir. Kentte, sosyal aktiviteler yaygınlaşır. Ankara, bir memur ve entelektüel kentine dönüşür. Ticarî hayat canlanır; kent hızla büyür:

“Yazar hiç kuşkusuz, küçük bir Anadolu ilçesi olan Ankara’nın çok kısa süre içinde gelişip değişerek bir metropol oluşunu anlatırken Yakup Kadri’nin ‘Ankara’ ve ‘Panorama’ romanlarından sonra aydınımızın dikkatini tekrar Ankara’ya çekmiştir. Ancak yazar burada, gelişip değişimin içinde önemli bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

yeri olan eski Ankara'daki ikili ilişkilerin geleneksel yapısını, kaybolan ve değişen değerlerin insan üzerindeki etkisini, romana yeterince yansıtamamıştır. Oysa romanın yazıldığı dönemlerde eski Ankara'nın geleneksel kültürü ve ikili ilişkilerindeki değer yargıları henüz tamamıyla yok olmamıştı. Salih'le ve Salih'in annesi ile birlikte Olcay'ın bilinç altına kısmen giren bu dünyanın bütünüyle tanıtımının, bilinç altımızdaki doğulu kimliği tanımamızda, getirdiği zaafı yememizde ve kazandırdığı yüksek değerleri yaşamımıza katmamıza çok önemli bir katkısı olacaktı (Yalçın, 2003: 459-460)."

Ankara'da gençler arasında "zihniyet" değişimi yaşanır. Toplumda, cinsellik hâlâ bir sorundur. Gençlerin bastırılmış duyguları açığa çıkar. Ailede ve okulda sağlıklı bir cinsel eğitim verilemez. Bu durumun aileye ve topluma olumsuz yansımaları görülür. Ulus ve çevresi önemini yitirir. Değer yargıları ve hayattan beklentiler değişmeye başlar.

Atatürk dönemi, Türk insanına başarıya ve güven duygusu aşılır. Cumhuriyet döneminde idealleri olan yeni bir kuşak yetişir. Bu kuşağın hedefi çağdaş uygarlığa ulaşmaktır. Mevhibe Hanım da bu kuşağın temsilcilerinden biridir. Çocuklarını Atatürk ilkeleri doğrultusunda yetiştirir. Geleneksel değer yargılarını korumaya çalışır. Kültür yozlaşmasına direnir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra mübadele ile gelen aileler, Necip Bey de olduğu gibi Ankara'ya uyum sağlayamazlar. Necip Bey, toplumla kendisi arasında doku uyumsuzluğu yaşar. Eşi ve çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramaz. Ticarî hayatta başarısız olur. Kendini sahipsiz ve yalnız hisseder. Ankara, zamanla farklı kesimlerin bir araya geldiği büyük kent havasına bürünür. Burada, sosyal statü insanlar arasında saygınlığın önemli ölçütü hâline gelir.

İkinci Dünya Savaşı, bütün dünyada olduğu gibi Türk toplumunda da siyasî, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açar. İnönü dönemi, bu krizleri aşmada zorlanır. Toplumda, siyasi gruplaşmalar ve zihniyet değişimi başlar. İdeallerin yerini çıkar ilişkileri alır; millî değerlerden uzaklaşılır. Hızlı kentleşme sosyal sorunları da beraberinde getirir.

Türkiye'de 1950 sonrası "Barış Gönüllüleri" vasıtasıyla Amerikan kültürü yaygınlaşır. Amerikalılar, Türkiye'ye gelir. Amerikan yaşam tarzına rağbet artar. Özellikle bayanlar arasında İngilizce konuşmak moda olur. Ankara'da, Amerikan hayranı bir kitle oluşur. Bu kitle yozlaşmayı hızlandırır. İngilizce bilmek, derneklere üye olmanın ön koşulu hâline gelir. Ankara'da kokteyl ve partiler sıkça yapılmaya başlanır. Tanınmış aileler, sonradan görme zenginler,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

milletvekilleri ve bürokratlar, bu kokteyllerin değışmez katılımcıları olurlar.

Ankara’da Doğan Bey gibi bakanlık yapmış pek çok milletvekili, çevresi tarafından kutsallaştırılır ve idealize edilir. Yazar, Ankara’daki bürokrasinin işleyişini ele alırken bir bakanın Türk toplumunun geleceği ile ilgili düşüncelerine yer vermez:

“Soysal, aile ve kişi üzerinde dururken, Ankara’nın bürokratik yapılanışını, bu yapılanış içinde bir bakan ailesini ele almasına rağmen; bakanın, Türkiye hakkında düşündüklerini, Ankara ve ülke sorunlarını ile ilgili hiçbir gözlemini aktarmamış olması ilginçtir. Bir memur kenti ve başkent olarak Ankara’nın en önemli özelliği, bu yeniden örgütleniş mantığıdır. Bu örgütleniş mantığından yola çıkılan gerçeklerin anlatılması romana çok yönlülük katacaktı (Yalçın, 2003: 460-461).”

Kadın, hakkını arayacak, kendini koruyacak güce henüz ulaşamaz. Zamana ihtiyacı vardır. Doğan Bey gibilerin gözünde kadın hâlâ bir figürandır; hiçbir değeri yoktur. Türk kadını birey olamamanın sancısını çeker.

Cumhuriyet devri okulları Türk insanına yeni açılım yapma olanağı sağlar. Bu okullar vasıtasıyla sıradan aile çocukları önemli makamlara gelir. Salih Bey de, aldığı eğitimle sınıf atlar. Toplumda statü kazanır, saygın bir öğretim üyesi olur. Cumhuriyet, Salih Bey örneğinde olduğu gibi Türk insanına kendini gerçekleştirme olanağı verir. Türkiye’de değışimin ve modernleşmenin öncülüğünü eğitim kurumları yapar.

Ankara’da yeni zenginler türer. Bunlar için hiçbir değerin önemi yoktur. Asıl olan paradır. Bu tip insanlar nedeniyle komşuluk ilişkileri zayıflar. Güven duygusu zedelenir. Hak ve hukuk ihlâl edilir.

Yazar, romanda Ali tipi ile düzeni sorgular. Onunla sosyalist görüş ve eyleme dönük halkçılık anlayışı benimsenir. Ali’de bu anlayış, sadece düşüncede kalır, eyleme dönüşmez. Romanda Ali, baskın bir kişilik ve idealize edilmiş bir model olarak sunulur. O, kırsal kesimin temsilcisi olarak kentte kendini değıştirmeye çalışır, fakat bunda başarılı olamaz.

Yazar, günlük hayatın akıp gittiği Ankara’da kavağı simge olarak seçer. Yaşlanan kavağın kimse farkına varamaz. Mevhibe Hanım’ın bahçesindeki kavak ağacı, kapıcı Mevlût’un üzerine devrilir. Mevlût ölür. Kavakla birlikte köylülük de biter. Aynı zamanda kökleri kuruyan ve yaşama şansız olmayan kavak, kimliğini yitiren Ankara’nın simgesidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif. (1991). "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş". Akçağ Yay., Ank. 84.
- DURU, Orhan. (1973) "Milliyet Sanat Dergisi". İst., 3-49.
- DOĞAN, Erdal. (2003). "Sevgi Sosyal Yaşasaydı Âşık Olurdum". Everest Yay., 7,8,144.
- MORETTI, Franco. (2005). "Modern Epik".Agorakitaplığı.İst.
- NACI, Fethi. (1981). "Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme". Gerçek Yay.,İst. 372-373.
- RİFAT, Mehmet.(2005). "XX.Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kavramları".YKY. İst.
- SOYSAL, Sevgi. (2003). "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti". İletişim Yay., İst., 4-232.
- TEKİN, Mehmet. (2003). "Roman Sanatı". Ötüken Neşriyat., İst., 255.
- YALÇIN, Alemdar. (2003). "Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı". 1946-2000., Akçağ Bas. Yay., Ank., 36-37, 255-460.
- ZİMA, Peter V. (2004). "Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi". Hece Yay., Ank.